

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

**İNSAN HAKLARINI İNCELEME
KOMİSYONU**

**MÜLTECİ HAKLARI
ALT KOMİSYONU**

ALT KOMİSYON TUTANAKLARI

01.06.2016 Tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

1 Haziran 2016 Çarşamba
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 11.36
BAŞKAN: Atay USLU (Antalya)

BAŞKAN - Değerli milletvekili arkadaşlarımız, değerli hocalarımız; hoş geldiniz.

Bizim Komisyonumuz İnsan Hakları İnceleme Komisyonu altında kurulmuş bir Komisyon. Her seferinde ifade ediyorum ama yine ifade edeyim: Bu Komisyonu biz bütün siyasal partiler ortak bir kararla kurduk ve şu ana kadar bu konuyla ilgili bürokratları dinledik, sivil toplundan, akademisyenlerden çağırdığımız ve dinlediğimiz arkadaşlarımız oldu. Yerinde incelemeler yaptık, bundan sonra tabii yerinde incelemeler yapmaya devam edeceğiz. İnceleme ziyareti olarak iki hafta önce Mardin Midyat kampına gittik, orada incelemelerde bulunduk. Orada hem geçici koruma altındaki Suriyeliler kalıyor hem de Ezidiler kalıyor Irak'tan gelen. Ardından, geçen hafta Antep'te Nizip kampında incelemelerde bulunduk, hem konteyner şeklinde olan hem çadır kent şeklinde olan iki kamp var yan yana, orada incelemelerimiz oldu. Bundan sonra tabii bu incelemelere devam edeceğiz. Türkiye'de hâlâ 2,8 milyon Suriyeli yaşıyor, onların dışında yine farklı uluslara ait sığınmacılar var. Bunların sayısı toplamda 3 milyonu geçiyor. Türkiye için, Avrupa için, dünya için önemli bir gündem. Avrupa haberlerine bakıyoruz, neredeyse her gün birinci sırada, sürekli konuşuluyor. Güvenliği, çalışma hayatını, eğitim hayatını, sağlık hayatını ciddi şekilde etkiliyor ama bu da bir vaka. Ortaya çıkan krizler göçü itekliyor, Avrupa'da olan istikrar da göçü çekiyor, çekmeye devam ediyor. "Bunu biz en iyi şekilde nasıl yönetiriz?" diye yola çıktık. Bu konuda ortaya çıkacak fikirleri inşallah biz yürütme organıyla paylaşacağız. Ortaya çıkacak rapor yürütme organı içinde bir yol gösterici rehber olur diye düşünüyoruz.

Göç, tek başına –söylediğimiz gibi- iyi ya da kötü bir olay değil, iyi yönetilmesi gereken bir olay. İyi yönetildiği zaman iyi bir olay, kötü yönetildiği zaman kötü bir olay.

Yine Avrupa'daki drama dikkat çekmek istiyorum. Mültecilerle ilgili tabii insan hakları ihlalleri her geçen gün yükseliyor ve mültecilere, sığınmacılara karşı yabancı düşmanlığı, göçmen düşmanlığı da yükseliyor. Yunanistan'a önümüzdeki günlerde bir gezi, inceleme, karşılıklı görüşme talebimiz var. Gittiğimiz zaman hem Yunan adalarındaki durumu görmek istiyoruz hem de çokça ifade edilen İdomeni kentinde, Makedonya sınırındaki İdomeni'de kamp var, o kampın dağıtılmasıyla ilgili problemler var, oradaki durumu görmek istiyoruz. Yunanistan'la ciddi bir iş birliği yapmak zorundayız çünkü Avrupa'ya açılan bir kapı Yunanistan. Bizden çıkan herkes genel olarak Yunanistan üzerinden -bir kısmı Bulgaristan üzerinden geçiyor ama- Avrupa'ya geçiyor. 18 Martta yapılmış bir mutabakat var, belli şartları belli şekilde işliyor ama tabii Geri Kabul Anlaşması beraberinde yürürlüğe girecekti, vize muafiyetiyle beraber yürütmesi gereken bir süreçti. Bu süreçte, siyasal süreç de görüyoruz ki tıkandı.

Bugün de siz bize daha çok Geri Kabul Anlaşması ve Suriye konusunda bilgi vereceksiniz.

Arkadaşlara da şunu ifade edeyim: Genelde Ankara'da bu konuları kim konuşuyor diye bakınca -kendilerini tanımıyorum ama- kamuoyunda, akademik hayattaki o takip ettiğim şeyler içerisinde hocamın yakın ilgisinin olduğunu görüyordum. Siyasallılar Vakfı'na herhâlde bugün bir konferansı varmış, İstanbul'dan geliyorlar, öyle olunca biz de davet edelim, biz akşamki toplantıya katılamayız bu yüzden hocam bize bilgi versin. O yüzden size geç haber verdik. Hocam İstanbul'dan geldi.

AYHAN BİLGİN (Kars) – İlk önce hocamızı tanıyalım.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Memnuniyetle.

Sayın Başkanım, değerli milletvekillerim; öncelikle, davetiniz için çok teşekkür ediyorum.

Kısaca kendimi tanıtayım: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesiyim. Profesör Doktor İbrahim Kaya benim ismim. Aynı zamanda da İstanbul Üniversitesi İnsan Hakları ve Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürüyüm.

AYHAN BİLGİN (Kars) – Hukuktaki ihtisas alanınız?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Milletlerarası hukuk.

AYHAN BİLGİN (Kars) – Çok güzel.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Devletler hukuku olarak da adlandırılıyordu. Birçok üniversite “uluslararası hukuk” tabirini kullanıyor ama biz geleneksel olarak milletlerarası hukuk kürsüsü ana bilim dalına tekabül edecek şekilde, kullandığımız terminoloji bu.

Yaklaşık 2007 yılında göçle ilgili çalışmamız başladı. İlk olarak bir TÜBİTAK projesi yaptık, o zaman daha henüz kanun çalışmaları ciddi olarak başlamamıştı, yavaş yavaş ulusal eylem planı ortaya çıkmıştı ve bu alanda bir kanun yapılması gerektiğine dair ihtiyaç gündeme gelmişti. TÜBİTAK projesi bağlamında 3 arkadaşımızla birlikte “Türkiye’nin iltica ve göç politikası ve stratejisi nasıl olmalıdır?” konusunu çalıştık. Daha sonra kitap olarak da bastırdık, akabinde de Avrupa Birliğine, Oxford Üniversitesi ve İtalya’daki Floransa Üniversitesine iki tane de ayrı proje yaptık.

Uluslararası göç ilgi alanımız, iç göç ilgi alanımızın dışında. Tabii, daha çok hukuki yönleri üzerinde biz durduk. Bununla birlikte göç konusu sadece hukukla sınırlı bir konu hâliyle değil, aslında interdisipliner veya transdisipliner, disiplinler ötesi bir konu, sadece hukuki perspektif hiçbir zaman yeterli olmayacaktır, diğer perspektifler de tek başlarına yeterli olmayacaktır. Bütün bilim dallarının birlikte çalışması gereken bir alan. Kâğıt üzerinde çok güzel yapılan düzenlemeler bile kimi zaman uygulamada hedeflenen amaca ulaşmakta büyük eksiklikler olduğunu da gösterebiliyor. Dolayısıyla, uygulama konusu da çok önemli.

Birkaç küçük tanımla müsaadenizle başlamak istiyorum, akabinde de daha detaya gidip sonuçta da sonuç ve öneriler kısmıyla da bitirmek istiyorum. Çok uzun da tutmak istemiyorum sunumumu. Özellikle monolog şeklinde olsun istemiyorum, sizlerin alandaki tecrübeleriniz son derece önemli. Sorularınızla, yorumlarınızla katkıda bulunursanız, teşvik ederseniz çok da memnun olurum.

“Uluslararası göç” dediğimiz zaman birden fazla devleti ilgilendiren göçten bahsediyoruz, tanımlı gereği bu, iç göçten hâliyle farklı. İç göç, bir ülkenin içerisinde mevcut olan göç.

Uluslararası hukuk açısından baktığımız zaman, devletler, egemenliklerinin bir uzantısı olarak kimleri kendi ülkelerine kabul edecekleri hususunda özgürler, ana kural bu, egemenliğin bir gereği. Bunun neticesinde, bazı ülke vatandaşlarını hiç kabul etmeyebiliyorlar, bazı ülke vatandaşlarından vize talep edebiliyorlar. Ana kural bu ama hukuk da istisnalar bilimi ve hukukta birçok istisna var ki kimi zaman ana kuralın da ötesine geçiyor. Bu alandaki en temel istisna şu, insan hakları hukukunun da bir parçası: Hiçbir devlet kendi vatandaşı olan birini ülkesine kabul etmemezlik yapamıyor, hem uluslararası hukukta hem uluslararası anlaşmalar hukukunda hem de teamül hukukunda çok net bir şekilde ortaya çıkmış bir düzenleme. Onun dışında, üçüncü ülke vatandaşlarını, başka devletlerin vatandaşlarını kabul edip etmemekte ana kural olarak özgürler. Ama, onun da bir istisnası var, hem teamül hukukunda hem de 1951 tarihli Mülteci Sözleşmesi’nden kaynaklanıyor. Mülteci durumunda olabilecek kişiler söz konusu ise bu kişileri devletlerin ülkelerine kabul etme yükümlülüğü bulunuyor. Uluslararası hukukta yerleşmiş bulunan Fransızca tabiri de İngilizce sözleşmeye girdi, biz Türkçede “geri göndermeme ilkesi” olarak adlandırıyoruz, Fransızcası “non refoulement”. Bu ilke uyarınca kişilerin yaşamlarının tehlikeye girebileceği ülkelere ve onların işkence, gayriinsani muamele ve küçültücü muameleyle tabi tutulabilecekleri ülkelere de gönderilmemeleri gerekiyor. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği bu ilkenin ülkeye kabul yükümlülüğünü de içerdiğini ifade ediyor ve insan hakları hukuku alanındaki genel eğilimin de bu şekilde olduğunu söylersek yanlış söylemiş olmayız.

Uluslararası göçü de biz kategorize ederken “düzenli göç” ve “düzensiz göç” olarak ayırıyoruz. “Düzenli göç” dediğimiz zaman, malumualiniz, o ülkenin göçle ilgili kurallarına riayet ederek gerçekleştirilen göçten bahsediyoruz. Eğer bir pasaport, bir vize veya başka bir evrak gerekiyorsa o ülkenin mevzuatına göre, onlar temin edilerek o ülkeye gidiliyorsa düzenli göçten bahsediyoruz; düzensiz göç de bu kurallar ihlal edilerek gerçekleştirilen göç. Kimi zaman “yasal göç”, “yasa dışı göç” tabirleri de kullanılıyor. Bununla birlikte insan hakları çalışanlar “yasa dışı göç” tabirini kullanmaktan çekinme eğilimindeler. Çünkü yasa dışı göç konusu daha çok ceza hukukunu çağrıştırıyor ve ceza hukuku kurallarının ihlal edildiği algısını oluşturuyor, burada daha çok idare hukuku, göç hukuku konuları, idareyle ilgili kurallar ihlal edilmiş oluyor. Dolayısıyla, yasa dışı göçmenlerin suçlu olmadığını ceza hukuku anlamında belirtmekte fayda var. Onun için “düzensiz göçmen” tabiri veyahut da “düzensiz göç” tabiri, literatürde ve uluslararası anlaşmalar hukukunda da artık öne çıkan tabirler.

Peki, mülteciler burada hangi kategoriye oturacak, acaba düzenli göçmen mi, düzensiz göçmen mi? Mülteciler tabii ki bir ülkeye düzenli göçmenler gibi gelebilirler. Örneğin, Orta Doğu’dan bir mülteci Amerika Birleşik Devletleri’ne gidip iltica başvurusunda bulunacaksa pasaportunun olması lazım, vizesinin olması lazım, aksi takdirde uçağa kabulü mümkün olmuyor. Fakat “genel kural, düzenli göçmen şeklinde mültecilerin hareket ettiği” dersek eksik söylemiş oluruz, çoğunlukla düzensiz göç şeklinde gerçekleştiriliyor mültecilerin bir ülkeye girişleri. Örneğin, Türkiye’ye giren İranlılar bakımından çoğunlukla öyle, Pakistanlılar bakımından, Bangladeşliler bakımından, Afrika ülkelerinden gelenler bakımından ve Suriye ve Irak’tan gelenler bakımından da vaziyet bu şekilde.

1951 konvansiyonuna baktığımız zaman -bizim iç hukukumuza da yansımış şekilde- yasa dışı girişten dolayı mültecilerin cezalandırılmaması yükümlülüğü devletler üzerinde bulunuyor. İşin çünkü doğası çoğu zaman bunu gerektirebiliyor; aniden bir köy, bir kasaba saldırıya uğrayabiliyor, oradaki insanların pasaport çıkarma imkân ve ihtimali bulunmuyor, bazen bazı rejimler bazı gruplara pasaport vermiyorlar dolayısıyla işte kaçak yollarla düzensiz göçmen mahiyetinde varış ülkesine ulaşmaları mümkün. “Düzensiz göç” şeklinde ulaşılar bile kategorik olarak biz “düzenli göçmen” olarak adlandırmak durumundayız mültecileri. Çünkü uluslararası hukukun kendilerine vermiş olduğu haktan istifade ederek o devlete ulaşıyorlar, aynı şekilde Türk hukuku da buna müsaade etmiş durumda. Dolayısıyla, mültecileri ve mültecilik iddiasında bulunanları düzensiz göçmen saymamız kategorik olarak doğruyu ifade etmez; onu belirtmiş olalım.

1951 tarihli sözleşmeden bahsettik, o sözleşmeye atıfta bulunduk. Türkiye’nin de taraf olduğu mültecilerin haklarını düzenleyen ve devletlere yükümlülükler getiren, aradan bunca zaman geçmiş olmasına rağmen, en önemli sözleşme, evrensel düzeydeki sözleşme bu sözleşme. Bununla birlikte, sözleşmenin yapılışı aşlında mültecilik konusunun neredeyse bir defaya özgü olduğu ve belirli bir coğrafi alana özgü olduğu inancından hareketle gerçekleştirildi. Zamanla ve coğrafyayla ilgili sözleşmede, orijinal hâlinde en azından, sınırlamalar mevcuttu, “1951 öncesi Avrupa’da meydana gelen olaylar” tabirini kullanmaktaydı. Malumualiniz, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ve İkinci Dünya Savaşı esnasında Avrupa’da çok ciddi bir mülteci krizi yaşandı, sayıları milyonları aşan pek çok kişi kendi ülkesi dışında kaldı, dolayısıyla bu kişilerin hukuki bir statüye ulaşması söz konusuydu, bunu düzenlemek amacıyla bu sözleşme yapıldı. Avrupa dışındaki ülkelerde mülteci konumunda olanları da kapsaması amacıyla iki şık sunuldu sözleşmeye taraf olmak isteyen devletlere. Bunlardan bir kısmı “1951 öncesi Avrupa’da meydana gelen olaylar sonucu mülteci olanlar” şikkını işaretledi, bir kısmı da “1951 öncesi herhangi bir yerde, dünyanın başka yerlerinde de vuku bulan olaylar sonucu mülteci olanlar” şikkını işaretledi. Türkiye, birçok Avrupa devleti gibi birinci şikkı işaretledi. Çünkü Türkiye’nin en azından bulunduğu 1951 koşulları Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle mülteci olanların durumlarına daha uygundu. Bu zaman sınırlaması, 1951 sınırlaması 1967’de New York’ta yapılan bir protokolle kaldırıldı. Yani, sadece Avrupa kıtasına özgü ve özellikle de 1951’e özgü yani İkinci Dünya

Savaşı sonucu olabilecek sadece mülteci hadisesi başka zamanlarda görülmeyecek şeklindeki algı 1967’de iyice yıkıldı ve zaman sınırlandırılması kaldırıldı. İlk başta, Türkiye gibi sadece Avrupa’dan mülteci kabul edebilecek konumda olan birçok devlet de artık birinci şıktan ikinci şıkka geçti. Yani, dünyanın herhangi bir yerinde vuku bulan olaylar sebebiyle mülteci durumunda olan kişilere iltica hakkını ve mültecilere verilen hakları tanımaya başladılar. Bugün itibarıyla Türkiye konumunda olan totalde 4 tane ülkenin olduğunu söylememiz mümkün; onlar Kongo, Madagaskar ve Avrupa’dan da bir ülke var, o da Monako, Türkiye’yle birlikte toplam 4 tane ülke coğrafi sınırlandırmayla uyguluyor.

Hukuken “çekince” ve “sınırlandırma” tabirleri birbirinden farklı; onu da ifade etmek lazım. Bu bir çekince değil, bu bir sınırlandırma çünkü sözleşmenin tanımış olduğu kapsam dâhilinde bu gerçekleştiriliyor ve iki alternatiften bir tanesi tercih ediliyor, tamamen hukuka uygun onu söyleyelim. Çekince, sözleşmenin belirli maddelerinin uygulanmaması anlamına geliyor teknik hukuk dilinde. Burada uygulanmayacak madde söz konusu değil, o bakımdan “çekince” tabirinin teknik olarak doğru tabir olmadığını söylemiş olalım.

Peki, “Türkiye Avrupa’dan gelenleri mülteci olarak kabul ediyor, Avrupa dışından gelenleri acaba nasıl adlandırıyor?” diye bakacak olursak, en son Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda Avrupa dışından gelen ve mülteci olmak için gerekli şartları taşıyan kişilerin “şartlı mülteci” olarak adlandırıldığını görmekteyiz. Oradaki şart da şu: Bu kişilerin üçüncü bir devlete yerleştirilmeleri esas. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu hükümleri altında Türkiye bu kişilere uluslararası korumayı sağlayacak fakat üçüncü bir ülke tarafından bu kişilerin kabul edilmeleri ve sürekli Türkiye’de kalmamaları gerekiyor. Pratik açıdan bakacak olursak, bu kişiler eğer üçüncü bir ülke tarafından kabul edilmezlerse Türkiye’de kalma hakkına da sahipler. Mülteciler sürekli olarak bir ülkede kalma hakkına sahipler, şartlı mülteciler ise en azından Türkiye örneğinde üçüncü bir ülke tarafından kabul edilinceye kadar Türkiye’de kalmak durumundalar. “Defakto mülteci” olarak da literatürde şartlı mültecilerin adlandırıldığını görmekteyiz. Çünkü eğer kendilerini kabul edebilecek üçüncü bir ülke bulunmaz ise hâliyle Türkiye’de kalmaları mümkün.

Rakamlara baktığımız zaman -özellikle biraz sonra Suriyeliler bağlamında değineceğiz- geçici koruma bağlamında 2014 yılında yerleştirmeye tabi olan kişilerin sayısı sadece bin kişi. Dolayısıyla, geriye kalanlar Türkiye’de kalma hakkına sahip. 2015 yılı rakamına bakacak olursak yaklaşık 2.500 kişi. Yani, 2.500 kişi üçüncü ülkelere yerleştiriliyor ama geriye kalanlar defakto olarak Türkiye’de kalma hakkına sahip bulunuyorlar, bu şekilde ifade etmiş olalım.

Uluslararası hukuk açısından bakacak olursak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 14’üncü maddesi iltica hakkını tanıyor. Her ne kadar uluslararası hukuk bağlamında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bağlayıcı bir hukuk enstrümanı yani bir uluslararası anlaşma değilse de daha sonraki uluslararası anlaşmalara, 1951 sözleşmesi dâhil, çok ciddi etkileri olmuş ve artık bu maddenin de teamül hukukunu yansıttığını ve devletler için bağlayıcı olduğunu söylersek yanlış söylemiş olmayız.

Türkiye’yi özellikle ilgilendiren 1951 konvansiyonu dışında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bulunmakta fakat iltica hakkı ve mültecilerle ilgili spesifik bir düzenleme Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde bulunmuyor. Bununla birlikte mülteci konumunda olan kişilerin bazı haklarının ihlal edilebilmesi dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi mültecileri de ilgilendiren çok önemli kararlar verebilmekte. Özellikle 3’üncü madde ve tabii başka maddeler dâhilinde bu tür kararları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin vermiş olduğunu görüyoruz. Türkiye’yi de ilgilendiren kararlar var, başka ülkeleri de ilgilendiren kararlar var. Özellikle iltica başvurusunda bulunan kişilerin yaşam hakları ihlal edilebilecek şekilde bazı ülkelere iade edilebilmeleri ve geri gönderilebilmeleri hâlinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ihlali şeklinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi karar vermiş. Yaşam hakkının tehlikeye girmesi tek olasılık değil, eğer kişi gönderileceği ülkede işkenceye, gayriinsani muameleye veya hatta da küçültücü muameleye uğrayacak ise yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ihlali söz

konusu; mahkemenin yorumu bu şekilde. Türkiye aleyhine de geçmişte bazı bu bağlamda kararların çıktığını söyleyelim. Nitekim bu kararlar doğrultusunda 4 Nisan 2016'da kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu da geri göndermeme ilkesini benimsemiş. Buna göre eğer kişi bir ülkeye gönderilecekse ve orada hayatı tehlikeye girecekse veya zulme uğrama endişesi söz konusu ise Türkiye bu kişiyi geri göndermeme yükümlülüğü altında hem uluslararası hukuktaki bu kural bizde iç hukuk kuralı hâline de getirilmiş oluyor Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadıyla uyumlu bir düzenleme de gerçekleştirilmiş oluyor. Benzer şekilde, Anayasa Mahkemesine de bireysel başvuruyla bu kişilerin başvuruda bulunması da mümkün. Son zamanlarda, özellikle Aralık 2015'te ihtiyati tedbir kararlarının bireysel başvuru neticesinde Anayasa Mahkemesi tarafından da alındığını görmekteyiz.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Hocam, özür dilerim, bu, İnsan Hakları Mahkemesinin kararları uluslararası hukukta yaptırımı olan, denetlenebilirliği olan bir pozisyonda, değil mi? Ne kadar uyuluyor İnsan Hakları Mahkemesi kararına ve uymakla mükellef olan ülkeler sınırlaması üye ve aday aday ülkeleri mi kapsıyor?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Sorunuz için çok teşekkür ediyorum.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avrupa Konseyinin bir organı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'yle oluşturulmuş. Avrupa Birliğinden farklı bir yapı Avrupa Konseyi. Avrupa Konseyinin 47 tane üyesi var, Türkiye de Avrupa Konseyinin...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – 1947'den beri üyesi.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Evet, evet, 1950'den beri de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olmuş. 1980'li yılların sonunda da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuruyu da kabul etmiş. Avrupa Birliği üyesi olmayan çok sayıda devletin, Türkiye'den başka Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Ermenistan gibi devletlerin de Avrupa Konseyi üyesi olduğunu söyleyelim.

Uluslararası hukuk çoğunlukla iç hukuktan farklı olarak yaptırım konusunda ve uyumun sağlanması konusunda yani zorlayıcı tedbirlerin alınması konusunda eleştirilen bir hukuk disiplini. Bununla birlikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının çok büyük ölçüde devletler tarafından uygulandığını görmekteyiz. Geçmişte, Türkiye aleyhine alınmış ve siyasal olarak bile nitelendirebileceğimiz bazı kararlar mevcut. Bu kararların bile uygulandığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla, uyum ve uygulanma sorununun en az yaşandığı alan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Yaptırım var mı uymayan ülkelere karşı?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Yaptırım yapılabilmesi mümkün. Avrupa Konseyi bağlamındaki parlamenterler karar alabiliyor. Onun bir meclisi var, parlamentosu var. Üyeliğin askıya alınması, üyelikten çıkarılması şeklinde yaptırımlar mevcut. Uluslararası alanda devletlerin itibarını son derece zedeleyici bir husus bu. Devletler uygulayamayacakları zamanlarda, geçmişte Yunanistan'da askeri darbe vesilesiyle gerçekleşmişti, eğer uygulayamayacaklarsa Avrupa Konseyinden böyle bir yaptırıma muhatap olmaktansa kendileri tek taraflı olarak üyeliklerini askıya alabiliyorlar ama günümüzde Rusya aleyhine son derece fazla sayıda karar çıkıyor, Rusya bile bu opsiyonu değerlendirmiyor.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Teşekkür ederim.

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Örneği var mı Hocam?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Efendim?

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Yani, Avrupa Konseyinin, üyeliğini askıya aldığı bir örnek var mı?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Yok, hayır. Onun yerine, devletler tek taraflı olarak üyeliği askıya alabiliyorlar. Fakat âdetâ bu birinci ligden ikinci lige, hatta üçüncü lige düşmek gibi. Dedğimiz gibi, Türkiye aleyhine, siyasal sayılabilecek çok sayıda karar alınmasına rağmen Türkiye hiçbir zaman bu opsiyonu değerlendirmedir.

Suriyelilerin konusuna biraz daha spesifik olarak, vaktimiz el verdiği ölçüde değinmemiz gerekirse şunları söyleyebiliriz: Suriyeliler hem mülteci hem de şartlı mülteci kategorisine girmiyorlar. Bizim, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda geçici koruma olarak adlandırdığımız ayrı bir mekanizma bulunuyor. Türkiye’nin de keşfi olan bir mekanizma değil aslında. 1990’lı yılların ortalarında, özellikle eski Yugoslavya’daki çatışmalar esnasında ortaya çıkan durumla ilgili olarak bu tabir hukuk âlemine girdi çünkü belirli bir sayıda, belirli bir ülkeden ani kitlesel bir şekilde göçün vuku bulması söz konusu. Bu tür bir durumda, hiçbir ülkenin iltica başvurusu kabul edip ve gerçek anlamda bu başvuruları değerlendirebilecek kapasitesi bulunmuyor. 1990’lı yılların ortalarında, yaklaşık 1 milyon kişi eski Yugoslavya’dan Avrupa Birliği ülkelerinde sığınma aramak durumunda kaldılar. Avrupa Birliği şu tür bir çözüm buldu, dedi ki: “Belirli bir ülkeden gelen herkesi biz kabul edelim ama onlara mülteci statüsü vermeyelim çünkü -öz önce de söylediğimiz gibi- mülteci statüsü kalıcı bir statü, hayat boyu devam ediyor, süresi belirsiz. Onun yerine, ‘geçici koruma’ olarak adlandırılan statü verelim. Mültecilere benzer haklar verelim. Fakat oradaki durum normale döndüğü zaman bu kişiler gönüllü olarak kendi ülkelerine gitsinler.” Gönüllü olarak gitmezlerse zorla geldikleri ülkelere göndermek de mümkün. Avrupa Konseyi buna karar veriyor, gerçekten geçici koruma statüsü ilan edilecek mi, edilmeyecek mi ve 2001 Avrupa Birliği Yönergesi altında bir yıl olarak bu statüyü vermek mümkün. Ondan sonra da altı ay artı altı ay, 2 defa uzatmak mümkün yani totalde iki yıllık bir süreç.

Bizdeki Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu da benzer şekilde, geçici koruma statüsü imkânını sağlıyor, Bakanlar Kurulumuz yetkili. 22 Ekim 2014’te de bir Geçici Koruma Yönetmeliği çıkartıldı ve Bakanlar Kurulu, Suriye’den gelen kişileri geçici koruma altındaki kişi olarak kabul etti. Haklar itibarıyla mültecilere ve şartlı mültecilere de çok yakın. Biraz daha idareye esneklik verilmiş. Örneğin, çalışma hakkından bahsedilirken mülteciler ve şartlı mülteciler için, burada, “iş piyasasına erişim hizmeti” yani “haklar” yerine daha çok “hizmetler” tabiri kullanılıyor, sağlıkla ilgili de öyle. Daha çok, idarenin takdir yetkisini artıran bir uygulama. Ama pratiğe baktığımız zaman, uygulamaya baktığımız zaman, işte, birkaç ay önce Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı çalışma hakkını tanıyan yönetmeliği de yayımladı. Pratik itibarıyla, yine, şartlı mültecilere tanınan hakların, her ne kadar isimleri “hizmet” olarak adlandırılrsa da geçici koruma altındaki kişilere tanındığını da görmekteyiz.

Müsaadenizle, biraz da geri kabul bağlamında bazı şeyler söyleyeyim.

BAŞKAN – Direkt soruya geçelim önce.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Buyurun.

BAŞKAN – Geri Kabul, Suriyelileri etkileyecek mi, etkileyecekse nasıl etkileyecek, benim birinci sorum bu.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Malumunuz, 16 Aralık 2013’te Geri Kabul Anlaşması imzalandı, 1 Ekim 2014’te de yürürlüğe girdi. Dolayısıyla, uluslararası hukuk açısından, anlaşmanın hükümlerinin sonuç doğurup doğurmaması açısından yürürlük tarihi önemli. Her ne kadar 1 Ekim 2014’te yürürlüğe girmiş olsa da bu anlaşma, anlaşmanın 24’üncü maddesi, üçüncü ülke vatandaşlarıyla ilgili kısmın yani Suriyelileri de ilgilendirebilecek kısmın üç yıl sonra yani 1 Ekim 2017’de yürürlüğe gireceğini söylemekte. Dolayısıyla, yürürlüğe girişi tarihi daha erkene çekilmediği müddetçe, günümüz itibarıyla sadece Avrupa Birliği üyesi ülkelerin vatandaşları ile Türk vatandaşları için sonuç ve hüküm doğuracak bir anlaşma. Geriye kalan kısmı yürürlüğe girdiği zaman, 1 Ekim 2017’de veya tarafların anlaşması üzerine daha önce,

Suriyeliler de dâhil olmak üzere, üçüncü ülke vatandaşlarını ilgilendirebilecek. Anlaşmaya baktığımız zaman, anlaşmada şöyle bir hükmün olduğunu görmekteyiz, diyor ki: “Bu anlaşmadaki hiçbir hüküm, 1951 tarihli Mültecilerin Haklarına İlişkin Sözleşme de dâhil olmak üzere, insan haklarını olumsuz yönde etkileyebilecek şekilde uygulanmaz.” Bu açıdan hareket edecek olursak ve Suriyelilerin 1951 tarihli Mülteci Konvansiyonu nezdinde haklarının söz konusu olduğunu, en azından insan hakları perspektifinden iddia ettiğimize göre, Suriyelileri etkilememesi gerekir çünkü ilk giriş ülkesi, evet, Türkiye olabilir ama sadece ilk girilen ülke, 1951 konvansiyonuna göre mültecilere haklar tanımak zorunda değil, ondan başka kişiler başka bir ülkeye, örneğin Yunanistan’a, örneğin Almanya’ya girerlerse de 1951 tarihli sözleşme hükümleri uyarınca o ülkelerin de iltica hakkını tanınması ve bu kişilerin mülteci olup olmadığını tespit etmesi gerekiyor, o prosedürü işletmesi lazım. Dolayısıyla, Suriyelileri Türkiye’nin kabul etme yükümlülüğünü, aksi kararlaştırılmadıkça Geri Kabul Anlaşması Türkiye üzerine yüklemiyor. Benim, insan hakları perspektifinden yorumum bu şekilde.

BAŞKAN – Suriyelileri kapsamıyor.

2016’ya çekmemiz hususu var mesela, şimdi bu aya çekmemiz hususu vardı. O şimdi 2017 mi anlaşmaya göre?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Eğer daha öne çekilmezse 1 Ekim 2017’de anlaşma yürürlüğe girecek. Şunu da söyleyelim: Taraflar, Türkiye veyahut da Avrupa Birliği tarafı karşı tarafı haberdar etmek kaydıyla, altı ay öncesinden haberdar etmek kaydıyla anlaşmanın yürürlüğünü de durdurabilir. Dolayısıyla, 1 Ekim 2017’den altı ay önce haberdar etmek kaydıyla Türkiye anlaşmayı uygulamaktan vazgeçebilir de veya aynı şeyi Avrupa Birliği de yapabilir.

BAŞKAN – Bence soru sormak daha şey, öyle gözüküyor. Özellikle geri kabul konusunda.

Peki, geri kabul hususu yürürlüğe girdikten sonra, tamam, Suriyelileri kapsamayacak, diğer ülkeler açısından Türkiye’yi nasıl etkileyecek? Türkiye’ye doğru nasıl bir geri kabul olacak? Bu hareketin hem miktarı ne kadar olur hem de bizi ekonomik anlamda ve diğer konular açısından ne kadar etkiler?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Tabii, ekonomik bir analiz yapmadım, benim ilgi alanım da değil, bu konuda bir şey söylemem çok doğru olmaz, onu ifade edeyim. Burada, anlaşmanın hükümlerine baktığımız zaman, Türkiye’yi transit ülke olarak kullanan, Türkiye üzerinden Avrupa Birliğine geçen kişileri Türkiye’nin kabul etme yükümlülüğü var, aynı yükümlülük Avrupa Birliği için de geçerli fakat Avrupa Birliği üzerinden Türkiye’ye büyük ölçüde böyle bir geçişin olmayacağı tahmin ediliyor, vakı da bu. Dolayısıyla, daha çok, Türkiye’nin kendi toprakları üzerinden ve kara suları üzerinden Avrupa Birliğine geçen düzensiz göçmenleri kabul etme yükümlülüğü söz konusu.

İlk baştaki o ayrımı yapmamın bir sebebi de oydu, daha önceki sorunlarla da bağlantılı olarak, mültecileri uluslararası hukukta düzensiz göçmen olarak kabul etmiyoruz. Dolayısıyla onlar düzenli göçmen çünkü uluslararası hukuk onlara o hakkı veriyor, dolayısıyla mülteci olabilecek kişileri Türkiye’nin kabul etme yükümlülüğü yok. Bunların Suriye’den gelmesiyle başka bir ülkeden, örneğin İran’dan gelmesi arasında da herhangi bir fark bulunmuyor. İlk önce orada, onların mülteci olup olmadığının tespit edilmesi lazım. Eğer mülteci değillerse o zaman Türkiye’nin bu kişileri kabul etme yükümlülüğü bulunuyor. Türkiye de birçok devletle geri kabul anlaşması imzalamış durumda. Dolayısıyla, Türkiye’ye gelen bu kişilerin bir kısmının da kendi ülkelerine Türkiye tarafından geri gönderilmeleri söz konusu ama her halükârda eğer bu kişiler kendi ülkelerine veyahut da geldikleri ülkeye geri gönderileceklerse orada hayatları tehlikeye girerse veya işkenceye, kötü muameleye, gayriinsani muameleye tabi tutulacaklarsa Türkiye’nin bunu yapabilmesi de söz konusu değil.

İnsan hakları açısından baktığımız zaman, buradaki önemli hususlardan bir tanesi de geri kabul merkezlerindeki fiziki koşullar. Türkiye’de ciddi sayıda geri kabul merkezi var, daha da fazlası yapılıyor. Orada bu kişilerin insani muameleye tabi tutulmaları çok önemli. Bu konuda zaman zaman medyaya

yansıyan çeşitli insan hakları kuruluşlarının raporlarına da yansıyan olumsuz koşulların olduğuna dair haberler var. Bununla ilgili olarak da gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gerekse Anayasa Mahkemesine müracaatlar da söz konusu. Türkiye'nin uluslararası ve iç hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerine uygun şartları sağlaması gerekli. Onu ifade etmiş olalım. Sayının kaç olacağı hususunda çok spekülâtif rakamlar var ama kesin bir sayıdan bahsetmek mümkün değil.

Burada Türkiye'nin teknik olarak elini zorlaştıracak bir husus, "hızlandırılmış prosedür" olarak adlandırılan bir hüküm var Geri Kabul Anlaşması'nda. Eğer sınırdan içeriye geçmişse ve çok yakın bir mesafede kişi yakalanmışsa o zaman iltica başvurusunda bulunması beklenilmeksizin muhatap devlet tarafından -kuvvetle muhtemel, Türkiye sınırı açısından baktığımız zaman Yunanistan olacaktır- Türkiye'ye gönderilmesi ve Türkiye'nin de bu kişiyi kabul etmesi söz konusu. Ama dediğimiz gibi, 1951 Konvansiyonu altında bu kişinin iltica başvurusu hakkının her halükârda ihlal edilmemesi gerekiyor. Çünkü genel kural her zaman öne geçmek durumunda teknik olarak.

BAŞKAN – Yani sınırdan geçenler herhangi bir başvuru ve değerlendirmeye tabi tutulmadan Yunanistan tarafından bize hemen iade edilebilecek mi?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Yunanistan tabii ki iade etmek isteyecek, onda en ufak bir şüphe yok çünkü olabildiğince Yunanistan mültecileri yük olarak görmekte ve -turnak içerisinde söylemek gerekirse- kurtulmaya çalışmakta. Aynı zamanda, Yunanistan'daki iltica kabul oranlarına baktığımız zaman da başvuran her 100 kişiden 5'i, yüzde 5'i mülteci statüsüne sahip oluyor. Dolayısıyla reddetme oranları çok yüksek. Eğer sınırdan geçip hemen kişi yakalanırsa bu hızlandırılmış prosedür gereği Türkiye'den bu kişinin geri kabulünü Yunanistan talep edecektir. Türkiye de demin de söylediğim gibi, Geri Kabul Anlaşması'nda 1951 Sözleşmesi'ne atıfta bulunan maddeyi burada öne çıkarmak durumunda. Aksi takdirde Yunanistan'a geçmiş kişinin iltica hakkı engellenmiş olacaktır, Türkiye'nin kabulü de bu hakkı ihlal etmiş olacaktır, Yunanistan'ın bu kişiyi göndermek istemesi de bu hakkı ihlal etmiş olacaktır. Bu hızlandırılmış prosedürün uygulanması konusunda çok daha dikkatli davranmak gerekir diye düşünüyorum.

BAŞKAN – Peki, Avrupa 1951 Konvansiyonu'na uyuyor mu veya mülteci hukukuna uyuyor mu? Avrupa'nın insan hakları anlamında ihlal ettiği konular yok mu, özellikle son dönemde?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Çok doğru. Avrupa'da iki şey birbirine koşut olarak gerçekleşiyor. Onlardan bir tanesi ekonomik kriz. Onun bir sonucu olarak da veyahut da onunla el ele yürüyen yabancı düşmanlığı hususu hem medyaya yansıyor ama onun da ötesinde, özellikle insan hakları kuruluşlarının raporlarına da yansıyor. Bunlar da saygın kuruluşlar. Geçmişte Türkiye'yi de ciddi olarak eleştirmişlerdi. Avrupa'da özellikle yabancılara ama spesifik olarak da mültecilere karşı insan hakları ihlallerinin olduğu aşikâr. Nitekim ırkçı partilerin yükselişi bunu doğruluyor. Gerçekleşen seçimlerde bu konunun önemli bir gündem olması bunu doğruluyor.

Bunun da ötesinde, hukuki açıdan bakacak olursak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu konuda da vermiş olduğu kararlar da var, onu da ifade edelim. Avrupa Birliği hukukuna göre eğer bir kişi iltica başvurusu yapmak amacıyla Avrupa Birliği'ne geçmişse ilk girdiği ülkede bu başvuruyu yapmak ve orada da değerlendirilmek durumunda. Kısaltmalı olarak "MSS Kararı" olarak adlandırılıyor. 2011 tarihinde bir kişi Yunanistan'a geçiyor, kuvvetle muhtemel Türkiye'den. Daha sonra Belçika'ya gidiyor. Belçika bu kişiyi Yunanistan'a gönderiyor. İkisi de Avrupa Birliği ülkesi. Dublin Tüzüğü altında ilk girdiği ülkeye gönderilmek durumunda. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yunanistan'daki barınma koşullarını dikkate alarak bu kişinin gayriirnsani muameleye tabi tutulduğuna hükmediyor. Dolayısıyla Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan'ın uygulaması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlali şeklinde değerlendiriliyor Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından. 2011'de vaziyet böyleydi. Özellikle son

yıllarda Yunanistan’a ciddi sayıda Suriyelinin ve başka ülkelerden göçmenin geçmesiyle şartların çok daha kötüleştiğini bilmekteyiz ve insan hakları ihlallerinin çok daha büyük bir oranda gerçekleştirildiği hususunda en ufak bir şüphe yok.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Değerli Hocam, ben de akademik anlamda Mecliste olmaktan çok bir bilim insanı olarak şu konuya bakışınızı merak ediyorum: Bizim şu anki Suriyeli sığınmacılarla ilgili Avrupa’yla en son vize serbestisi konusunda bundan bir ay önce çok yoğun bir gündemimiz oldu. Bir pazarlık neticesidir, başka bir şeydir, adına ne dersek diyelim; şu anki Türkiye’deki statüyü uluslararası hukuk açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konunun bu şekilde sürdürülebilirliği var mı? Yoksa bu uluslararası hukuktan kaynaklı başka alanlara evrilebilir mi Türkiye’deki pozisyonları?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Sayın Vekilim, eğer yanlış anladıysam lütfen düzeltin, statü diye kastettiğiniz, sanıyorum, geçici koruma statüsü Suriyelilerle ilgili.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Evet.

Yani geri kabulde şu anki, Türkiye’nin pozisyonu ve önümüzdeki günlerde Türkiye’nin elimizdeki bu potansiyel üzerinden yapabileceği hamleleri hukuk karşılığında tanımlayabileceği bir alan var mı?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Dediğimiz gibi, tanımlı itibarıyla geçici koruma, adından da anlaşılacağı üzere, kısa bir süre için tanınan ve o kaynak ülkesindeki şartlar normale döndüğü zaman sona erecek bir statü. Avrupa Birliği’nin eski Yugoslavya’yla ilgili uygulamaları da o şekilde, maksimum iki yıl sürecek şekilde. Türkiye’deki uygulama en azından süre itibarıyla belirsiz bir süre. Pratikteki realiteye karşılık gelmesi bakımından Türkiye uygulamasının daha yerinde olduğunu söyleyebiliriz çünkü iki yıl geçip de o ülkedeki şartlar düzelmezse ne olacak? Bu Avrupa Birliği uygulamasında belirli değil.

Türkiye’de de 2011’den itibaren bakacak olursak 5’inci yılı bitti, 6’ncı yılına başladı Suriye’deki olaylar ve bundan sonra da, tam bilemiyorum ama en azından önümüzdeki birkaç yılda pek de düzelecekmiş gibi gözüküyor. Dolayısıyla daha esnek yetkilerin Türk idaresine verilmesi normal.

Geçici koruma statüsü sona erdiği zaman ne olur? Şu olur: Geçici koruma altındaki kişilerin geldikleri ülkeye gitmeleri gerekir. Fakat aynı zamanda bu kişilerin bireysel olarak iltica başvurusu hakkı da doğar. Geçici koruma statüsü bu hakkı, bu hakkın uygulanmasını engelleyen bir statü. 2014’te Türkiye’de yaklaşık 35 bin iltica başvurusu olmuş. 2016’da bu sayı 60 binli rakamlara çıkmış. Dolayısıyla eğer 2015’teki tüm başvuruları değerlendirebilecek kapasiteye Türkiye sahipse Türkiye’nin kapasitesinin 60 binler civarında olduğunu söyleyebiliriz. Geçici korumayı eğer Türkiye kaldırırsa o zaman yaklaşık 3 milyon kişinin statüsünü fiziki olarak değerlendirebilecek kaynak ve altyapıya sahip değil.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Yani Türkiye “Bu geçici koruma statüsünü ben tanımıyorum, kaldırıyorum, bu insanlara da karışmıyorum, kapılarımı da açıyorum, nereye giderse gitsin.” derse ne olur? Böyle bir şeyin uluslararası hukukta karşılığı var mıdır?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – “Kapılarımı açıyorum.” derken...

AYHAN BİLGİN (Kars) – Batı’ya doğru.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Evet.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Ben de onu tahmin etmiştim.

Şimdi, fiziki olarak Türkiye’nin yapabilecekleri sınırlı. Şimdi, “Kapılarımı açıyorum.” argümanı hukuki, legal kapılar için çok geçerli değil. Kapıkule’yi Türkiye açsa, Kapıkule Sınır Kapısı’ndan geçen kişi daha sonra Bulgaristan Sınır Kapısı’na gelecektir ve orada durdurulacaktır. Bulgaristan’ın

Kabul etme yükümlülüğü uluslararası hukuka göre bulunmuyor çünkü Türkiye’de bu kişiler zulme uğramıyorlar. Dolayısıyla Bulgaristan kapısının açılması veya İpsala’nın açılması bir anlam ifade etmiyor.

Özellikle deniz yolu bağlamında pratikte Türkiye gereken tüm önlemleri almaya çalışsa bile bu kişilerin geçişini engelleyebilecek teknik yapıya da sahip değil. Dolayısıyla kapıları açsa veya elinden geldiğince kapatmaya da çalışsa, ister istemez, hâliyle geçişler olacaktır, bu kaçınılmazdır. İleride Türkiye...

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – “Geçişleri bilakis kolaylaştırsak.” diyor Sayın Vekilim.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Bunun hukukta karşılığı olur mu, geçişleri kolaylaştırmanın?

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Karşı taraf kapatacak.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Eğer kara kapılarını açarsanız pratikte bu bir anlam ifade etmiyor. Karşı tarafın çünkü tel örgüsü var, duvarı var, sınır kontrolü var. Deniz yolu ile bakacak olursanız, eğer Türkiye hiçbir müdahalede bulunmasa veyahut müdahalede bulunsan bile pratikte bir şey değişmiyor. İsteddiği kadar müdahalede bulunmaya...

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – Baskı unsuru olmaz mı Hocam?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Baskı unsuru derken?

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – Yani almadık Sayın Vekilimin dediği gibi...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Şimdi, Avrupa kamuoyunda “Türkiye mültecileri tehdit unsuru olarak kullanıyor. İsterse bırakır, buraya yeni bir kavimler göçüne sebebiyet verir ama bırakmıyor, tutuyor, bunu tehdit unsuru olarak kullanıyor.” gibi yorumlar var. Türkiye’nin gerçekten böyle bir potansiyel gücü var mı bu 3 milyon mülteciyi bırakıp Batı’ya gönderme, göndermeme konusunda?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Yani şöyle bir şeyi herhâlde Türkiye devlet politikası olarak yapmaz veyahut da yapamaz: Bu kişilere belirli rotalar tayin edip resmî şekilde bunların geçmesini sağlayıcı mekanizmaları oluşturmak, böyle bir şey herhâlde olmaz.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Değil, değil, yani...

BAŞKAN – Peki.

Şimdi, Türkiye sınır kapısından açtı, karşıya geçmesine, tarafsız bölgeye geçmesine, ara bölgeye geçmesine izin verdi. Bu kişiler de Bulgaristan sınır mercilerine dediler ki: “Biz sığınmacı başvurusunda bulunmak istiyoruz size.” Bulgaristan “Biz kabul etmiyoruz sizin bu sığınmacı başvurunuzu.” diyebilir mi?”

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Tabii, şunu söyler: “Türkiye güvenli bir ülkedir. Dolayısıyla Türkiye’de zulme...”

BAŞKAN – Peki, Türkiye güvenli bir ülke midir hukuksal ölçüde?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Tabii.

Eskiden, özellikle, bizim öğrencilik yıllarımızda, 90’lı yıllarda İngiltere’ye çok sayıda Türk vatandaşı gelip iltica başvurusunda bulunuyordu. Bugün artık Türkiye çok farklı bir konumda. Birçok Avrupa devleti Türkiye’den gelen bu tür müracaatı kabul etmiyor. Benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri de Kanada da. Çünkü Türkiye’de zulüm endişesi söz konusu değil. Bireysel vakalar var mıdır, yok mudur; daha çok yargı organlarının vereceği kararlar ama Türkiye’nin güvenli ülke olarak kabul edilmesi söz konusu.

BAŞKAN – Ama biz bu kişileri mülteci olarak kabul etmiyoruz.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Tabii.

BAŞKAN – Bu da güvenli ülke olmamızı devam ettiriyor mu? Yani bir Irak’tan çıkmış gelmiş, bizim üzerimizden Avrupa’ya geçen herhangi bir sığınmacıya Türkiye’de kaldığı süre içerisinde “şartlı mülteci” diyoruz, mülteci olarak kabul etmiyoruz. Mülteci hukukunun haklarından bu kişi faydalanamıyor. Bu kişi bu iddiayla yani “Türkiye’de mülteci olamıyorum, mülteci hukukunun haklarından faydalanamıyorum -işte anlaşma var, vesaire, işte hukuk- dolayısıyla ben mülteci olarak size başvurmak istiyorum. Bu konvansiyondaki 5 sebepten dolayı kendi ülkemden korku duyuyorum, ölüm tehlikesi yaşıyorum.” dediği andan itibaren başvuruyu kabul etmezse ve bu kişi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine giderse herhangi bir hakkı ortaya çıkmaz mı?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Uygulamasını görmek lazım. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tabii ki sizin dediğiniz şekilde de yorumlayabilir. İctihat olması, “case” olması lazım. Fakat 1951 Sözleşmesi terminolojisine bakacak olursak zulme uğraması veya hukuklu bir sebeple zulüm korkusu olması lazım. Türkiye’de de bu kişilerin zulme uğradığına veya hukuklu bir zulüm korkularının bu kişiler için Türkiye’de geçerli olduğuna dair herhangi bir kanıt bulunmuyor.

BAŞKAN – Türkiye’de yok ama geldiği kaynak ülkede var.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Eğer geldiği kaynak ülkeye Türkiye gönderir ise Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni de ihlal etmiş olur. Ama Türkiye’de bu tür bir zulüm veya hukuklu zulüm korkusu olmadığı için Avrupa Birliği ülkeleri bu kişilerin başvurularını kabul etmek zorunda değiller ama dilerlerse takdir yetkilerini kullanıp tabii ki kabul edebilirler.

DR. MEHMET BAYKAL – Hocam, güvenli ülke tanımı nedir acaba?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Bu tabir tartışmalı bir tabir, onu da söyleyelim. Dediğimiz gibi, 51 Sözleşmesi altında hareket edecek olursak özellikle zulme uğrama veya hukuklu zulme uğramaya dair hukuklu bir korkunun olması... Fakat Avrupa Birliği ülkeleri en azından geçmişte bunu biraz daha genişletme eğilimindeydiler, mülteci statüsünün tanınmasını da bu kategoriye sokmaktaydılar. Fakat, sizin de bahsettiğiniz sorularda da, sayın vekillerimizin sorularında da ortaya çıktı, özellikle hem güvenlik politikaları hem ekonomik krizler hem de artan yabancı düşmanlığı nezdinde artık olabildiğince dar tanımlanmaya çalışılıyor ve sadece zulüm ve zulüm korkusuna indirgenmeye çalışılıyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi olası başvurularda bunu daha net bir şekilde yorumlamamız hususunda sanıyorum yol gösterici olabilecektir. Ama, bu kişi bir şekilde geçmiş ise Avrupa Birliği ülkesine, düzenli veya düzensiz, orada başvuruda bulunma hakkı tabii ki söz konusu, o başvurunun değerlendirilmesi söz konusu. Ama, “Ülkeye geçmeden sınırı açma yükümlülüğü Avrupa Birliği devletleri için vardır.” şeklinde çok kolay bir sonuca ulaşmamız mümkün olmaz Türkiye’den gelen kişiler için.

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Buyurun Sayın Vekilim.

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – Uluslararası mevzuatın yetersizliği oluşan fiilî durum karşısında ortaya çıkmıyor mu? Kaynak ülkeden geliyor, ben burada ara istasyon konumundayım, evet, güvenli bir ülkeyim ama artık bunu kaldıramayacak bir durumdayım, uluslararası mevzuat benim bunları göndermemi sağlamıyor; o zaman mevzuat yetersiz burada.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Uluslararası mevzuatı tabii, birçok açıdan eleştirebiliriz. Orada sayılan 5 tane gerekçe günümüzün şartlarına uygun mu, değil mi tartışılır, benim de dâhil olduğum birçok akademisyen yeterli olmadığını da söylüyor uluslararası mevzuatın. Ama, 2 şeyi ayırmamız lazım, bir kişi sınıra geldi, o anda bir zulüm veya hukuklu zulüm endişesi söz konusuysa sınırın açılması lazım.

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – Tamam, açtık. Bunda bir sıkıntı yok.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Bunda en ufak bir şüphe yok.

Bu kişi, Türkiye'nin bir sınırından girdi, Bulgaristan veyahut da Yunanistan sınırına geldi, o zaman o kişinin durumu değişiyor. Bulgaristan'ın veyahut da Yunanistan'ın sınırı açma yükümlölüğünde olması için bulunduğu yerde o kişinin zulme uğraması veyahut da zulüm endişesi olması lazım, orası da Türkiye, orada da böyle bir endişe yok. Bunu şu açıdan da değerlendirmek lazım: Yarın öbür gün Suriye'nin belirli bir kısmında güvenlik sağlanır ise Türkiye'nin zulüm endişesi olmadığı için, kişilerin hayatının tehlikeye girmesi söz konusu olmadığı için, o kişileri oraya gönderme hakkı da bulunuyor; olayı bir de bu şekilde de değerlendirmek lazım. O kişinin Suriye'nin tamamında güvenliğinin...

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – O, sonraki mesele.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Sonraki değil ama Türkiye'yi çok yakından ilgilendiriyor.

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – Tamam. Ama, şu anda mevcut durum benim buna bakamayacağımı gösteriyor.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Yük paylaşımı bakımından öyle.

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – Dolayısıyla, bu mevzuat yetersiz kaldığı için hepsi benim sırtında, kimse paylaşmıyor, yük paylaşımı kâğıt üzerinde kalıyor.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Çok doğru söylüyorsunuz.

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – Yani, bu yapılan yardımlar, söylenen yardımlar... Zaten kapıları hafif böyle bir açarmış gibi, mış gibi yaptığımızdan dolayı paniğe kapıldılar, ondan kaynaklanmıyor mu?

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Resmî makamlar düzeyinde, Türkiye'nin kapıları açıp açmadığının tanınması hususunda veyahut da bunun kabul edildiği hususunda bilgi sahibi değilim.

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – Yani, bizim resmî bir şeyimiz yok ama kaçak yollardan, yasal olmayan yollardan, malum, çeşitli şekilde gidenler Batı'yı baskı altına aldılar, onun üzerine tutuşmaya başladılar.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Çok doğru, kesinlikle.

MUSTAFA HİLMİ DÜLGER (Kilis) – “Biz, bu taraftan kapıyı açtık ama bu tarafı da açarız.” dediğimiz andan itibaren tutuşmaya başladılar tabiri caizse.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Evet, yaklaşık 1 milyon kişinin Türkiye üzerinden Avrupa Birliğine geçtiği tahmin ediliyor. Dolayısıyla, vize serbestisi konusuna daha önceden hiç de sıcak bakmıyordu, vizeyi yumuşatma tabirleri kullanılıyordu, Avrupa Birliği bu konuda adım atmak zorunda kaldı, siyasi mülahazalar altında. Önümde şu anda rakamlar var, 2014 yılı yerleştirme kontenjanları: Toplam kontenjan, Türkiye üzerinde kabul edilecek, geçici koruma altındaki kişi yaklaşık 5 bin kişi; 2015 yılı rakamı 15 bin kişi. Dolayısıyla, 3 milyon rakamı ile kıyasladığımız zaman yük paylaşımının kişileri kabul etme bakımından ne kadar sembolik, semboliiğin bile çok altında kaldığını açık olarak görebiliriz.

BAşKAN – Hocam, teşekkür ederiz.

Bu konunun tabii, hukuki tarafı var, fiili tarafı var, bazen sahada ortaya çıkan durumlar hukukun ötesine geçebiliyor. İşte, bu güvenli üçüncü ülke tanımını birçok sonuçlar doğuruyor. En son Yunanistan'da bir mahkeme Türkiye'nin güvenli üçüncü ülke olduğu kararını verdi. Dolayısıyla, Türkiye'ye iadeleri kolaylaştırmak için bir mahkeme böyle bir karar verebiliyor. Bazen Türkiye kabul edilmiyor güvenli üçüncü ülke kabul edilmesi başka sonuçları doğurduğu için vesaire, başka yönleri var işlerin.

Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz, sağ olun.

Arkadaşlar, başka sorumuz yok herhâlde.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Teşekkür ediyoruz Hocam.

BAŞKAN – Biz de teşekkür ederiz.

PROF. DR. İBRAHİM KAYA – Sayın vekillerim, ben çok teşekkür ederim.

BAŞKAN – Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 12.37

